

Innehåll

1. En kort introduktion	sid. 2
2. Bedömningsstödet bakgrund och syfte	sid. 2
3. Fristående men samverkande delar	sid. 3
4. Bakomliggande antaganden och förhållningssätt	sid. 4
Bedömningars giltighet och tillförlitlighet	sid. 4
Fokus på vad eleverna faktiskt gör	sid. 4
Helheten är inte summan av delarna	sid. 5
Om subjektiva bedömningar	sid. 6
Kunskapskrav, prestationer och kvalitetsuppfattningar i samspel	sid. 6
Att bedöma enskilda elevers prestationer i grupprocesser	sid. 6
5. Att utveckla förmågan att ge preciserad återkoppling	sid. 7
Att våga visa både vad man kan och inte kan	sid. 7
Samtal och samarbete: den svåra vägen till ett professionellt språk	sid. 7
Vardagsspråk och professionellt ämnesspråk	sid. 8
Sammanfattande tips och råd för professionella bedömningssamtal	sid. 8

1. En kort introduktion

Hela bedömningsstödet i musik består av följande delar:

1. Presentation av bedömningsstödet (denna del)
2. Bedömning av ensemblemusicerande: klingande exempel, kommentarer m.m.
3. Bedömning av musikskapande: klingande exempel, kommentarer m.m.
4. Erfarenheter från forskning: forskningsperspektiv på bedömning i musik.

Här får du som musiklärare

- möjlighet att ensam eller i grupp bedöma inspelningar av årskurs nio-elevers musicerande och musikskapande,
- hjälp att förstå flertalet av kunskapskravens begrepp och värdeord,
- hjälp att relatera kunskapskravens värdeord till elevers musicerande och musikskapande,
- inblick i hur andra musiklärare bedömer elevers musicerande och musikskapande och tolkar de nya kunskapskraven,
- praktiska tips för att utveckla förmågan att samtala om och bedöma elevers musikprestationer, och
- inblick i forskningsrön om bedömning och betygsättning, både allmänt och inom musik.

2. Bedömningsstödet bakgrund och syfte

Skolverket och Skolinspektionen har uppmärksammat att bedömning i ämnet musik inte är likvärdig mellan skolor. Redan i början av 2000-talet visade en nationell utvärdering (NU 03-Musik) att musiklärare ofta var ”sin egen läroplan”. Att döma av Skolinspektionens rapport *Är du med på noterna, rektorn?* (Rapport 2011:5) har detta inte ändrat sig. I en granskning av musikundervisningen på 35 grundskolor konstaterar man bland annat att ”läroplanens och kursplanens mål styr planeringen och undervisningen i begränsad eller liten omfattning” (s. 20). Undervisningskvaliteten varierade kraftigt mellan de inspekterade skolorna, bland annat beroende på en stor variation i både lärarnas utbildning och skolans musikutrustning. Skolinspektionen konstaterar bland annat att musiklärare på olika skolor behöver samarbeta för att undervisning och betygsättning ska bli mer likvärdig mellan skolor.

I lärarens uppdrag ligger att göra likvärdiga bedömningar vilket förutsätter professionella tolkningar av kunskapskraven. Med ”professionell” menas att tolkningarna av styrdokumentet och bedömningarna av elevernas prestationer görs av ämne- och ämnesdidaktiskt kunniga lärare och att bedömningarna är gemensamma för musiklearkåren. Bedömningsstödet hjälper dig att arbeta in flertalet av kunskapskravens begrepp och värdeord i ditt fackspråk, att bli ense med kollegor om vad begreppen i kunskapskraven betyder och skapa en gemensam förståelse av kunskapskravens betygsnivåer. Detta är en förutsättning för att alla elever ska få en likvärdig undervisning och betygsättning i musik. Materialet kan användas både för självstudier och för kollegialt utvecklingsarbete.

Bedömningsstödet är fokuserat på ensemblemusicerande och musikskapande eftersom dessa verksamheter är svårbedömda samtidigt som de ger eleverna goda möjligheter att visa upp ett brett musikkunnande. Svårigheten ligger bland annat i att uppmärksamma den enskilda elevens kunskande. En strävan har varit att bara bedöma sådant som går att höra eller se i inspelningarna. Därför kommer vissa delar av kunskapskraven inte att behandlas, till exempel elevernas förmåga att resonera om musikens funktioner och betydelse i samhället.

3. Fristående men samverkande delar

Bedömningsstödet omfattar flera timmars inspelningar samt kompletterande texter. Varje del kan användas separat men det finns också hänvisningar mellan delarna.

I den del av materialet som handlar om ensemblemusicerande liksom i den del som handlar om musikskapande finns rubriken **Användarhjälp**. Här presenteras ett antal relativt tidskrävande sätt att bedöma enskilda elevers prestationer. De är tidskrävande för att du ska beskriva både vad eleverna gör och hur de gör det – beskriva, bedöma och betygsätta. Det har visat sig svårt att beskriva musikaliska kvaliteter samtidigt som både läroplan och forskning betonar att språket är ett viktigt redskap för lärande. Syftet med de metoder som presenteras är att hjälpa dig och dina kollegor att utveckla ett gemensamt professionellt språk, en gemensam bedömningskultur och som en följd av detta en mer likvärdig bedömning och betygsättning i musik. När du arbetar med bedömningsstödet skärper du din uppmärksamhet och skapar kopplingar mellan elevers prestationer och kunskapskravens formuleringar. Det ger dig en bättre beredskap att bedöma elevers prestationer i din undervisning. Användarhjälpen ger förslag på hur du kan använda materialet som fortbildning, ensam eller helst tillsammans med några kollegor. Här får du även några tips om klassrumsbedömning.

Kapitlet **Ensemblemusicerande** innehåller, förutom användarhjälpen, fyra typer av material:

- ensemblefilmer i original
- ensemblefilmer med inspelade bedömningar och kommentarer
- konkreta exempel på hur aspekter och värdeord bör tolkas
- sammanfattande kommentarer till referensgruppernas bedömningar.

Ensemblefilmerna i original. Två elevensembler är inspelade vid vardera två tillfällen. Det ger dig möjlighet både att bedöma hur elevernas kunnande utvecklas och att jämföra elevers instrument- och sångkunnande.

Filmerna med inspelade bedömningar bygger till stora delar på bedömningsamtal där fyra musikleklärargrupper från olika delar av landet (”referensgrupperna”) bedömt elevernas musicerande utifrån kunskapskraven. I de kommenterade videoinspelningarna görs bedömningarna samtidigt som musikerna spelar och sjunger. Det låter dig höra och se vad lärarna talar om och ger dig möjlighet att ifrågasätta deras observationer och bedömningar. Dessa bedömningar får inte uppfattas som normerande; de ger inte ”den rätta” tolkningen av kunskapskraven utan låter dig ta del av kollegors första försök att bedöma utifrån den nya läroplanen.

De konkreta exemplen utgår från kunskapskravens olika aspekter och illustrerar dessa genom hänvisningar till elevernas musicerande. Eftersom bedömningarna i texten hänvisar till originalfilmerna får du arbeta parallellt med text och film för att exemplen verkligen ska bli konkreta.

I de **sammanfattande kommentarerna** ges kompletterande upplysningar om hur referensgrupperna bedömde elevernas musicerande. Inte heller dessa ska ses som facit. Här presenteras även några egenheter och tendenser som framträdde i gruppdialogerna och som kan vara värdefulla att känna till för dig som tar initiativ till gemensam bedömning.

Avsnittet om **musikskapande** är strukturerat på samma sätt som avsnittet om ensemble. Medan ensemblematerialet hela tiden sätter de enskilda elevernas musicerande i fokus så riktar detta avsnitt däremot in sig på bedömning av den klingande musiken, själva kompositionerna. Två av musikexemplen är skapade av elevgrupper men här kan de enskilda elevernas bidrag inte urskiljas så därför bedöms varje komposition som om den var gjord av en person. Varje komposition presenteras med tre eller fyra korta sekvenser ur arbetsprocessen.

Det sista avsnittet förmedlar några **erfarenheter från forskning**. Här presenteras forskning om bland annat förutsättningar för god undervisning och framgångsrikt lärande, om muntlig bedömning som musikpedagogiskt verktyg, om relationen mellan process och produkt samt om att bedöma med hjälp av kriterier och kunskapskrav. Dessa forskningsrön kan hjälpa dig att reflektera över och utveckla din yrkespraktik.

4. Bakomliggande antaganden och förhållningssätt

Här presenteras några av de grundprinciper som genomsyrar bedömningsstödet och som utgör viktiga förutsättningar för att bedömning i musik efterhand ska bli alltmer likvärdig mellan skolor och lärare.

Bedömningsgiltighet och tillförlitlighet

Du som musiklärare förväntas göra en professionell tolkning av kunskapskraven. Med det menas bl.a. att din tolkning ska utgå ifrån musikämnets syfte och mål samt stämma överens med de tolkningar som andra musiklärare gör. Då kan din betygsättning bli giltig och tillförlitlig. Bedömningens giltighet (validitet) och tillförlitlighet (reliabilitet) hänger på om du

- bedömer rätt saker, det vill säga sådant som ska bedömas enligt kunskapskraven,
- delar din förståelse av kunskapskravens begrepp med övriga musiklärare, samt
- sätter samma betyg på en elevs kunnande som de flesta andra musiklärare skulle gjort.

Det behövs en sådan samsyn om betygsättningen ska bli likvärdig och betyg från olika skolor ska vara jämförbara. Bedömningsstödet är ett hjälpmedel i arbetet för större giltighet och tillförlitlighet vid bedömning i musik. Här finns bland annat material för att jämföra och jämkta samman lärares kvalitetsuppfattningar genom att beskriva och bedöma vad elever faktiskt presterar vid ensemblespel och musikskapande.

Fokus på vad eleverna faktiskt gör

I musikens värld finns en stark tendens att tala om egenskaper snarare än om handlingar. När vi hör någon spela uttrycksfullt förklarar vi det ofta med att hon är musikalisk; vi gör egenskapen musikalisk till en del av hennes identitet. Styrdokumentet är dock konsekventa med att tala om handlingar och inte om egenskaper och forskning visar entydigt att lärare inte hjälper elever att utvecklas genom att tala om hur de är. Det är när du ger återkoppling på vad eleverna gör och hur de gör det som du kan hjälpa eleverna att begåva sig i musik.

I detta material möter du elever som du inte känner. I sådana situationer brukar lärare lägga mycket energi på att fundera kring elevernas förhistoria. Har trummisen tagit trumlektioner? Har pianisten valt sin kompositör själv eller har en lärare lärt honom att spela just så? Är hon som spelar gitarr verkligen gitarrist? Sådana resonemang kan lätt ta fokus från det

väsentliga: vad eleven faktiskt gör och hur detta ska bedömas, utvecklas och till slut betygsättas. Ett citat från en av referensgrupperna ger exempel på konkreta beskrivningar av vad eleverna gör:

A: han lyfter på hi-haten där snyggt och gjorde lite krusiduller på virveln

B: men det är samma komp dynamiskt på både vers och refräng

A: han klämde ju dit någon cymbal vid nåt tillfälle men det var väldigt lite

B: ja han gjorde bara ettor också

A: man hade önskat sig hitta lite dynamik genom att gå över på ride

B: nån slags variation som stödjer formen

Sådana beskrivningar av detaljer i musicerandet skärper uppmärksamheten på vad eleverna gör och lägger en stabil grund för tillförlitliga helhetsbedömningar.

Helheten är inte summan av delarna

För varje betygsnivå finns ett kunskapskrav. I kunskapskravet beskrivs vad eleven förväntas prestera inom ett antal aspekter av musikaliskt kunnande. Dessa aspekter är inte fristående delar utan hänger ihop, överlappar och går in i varandra och belyser elevens musikkunnande från flera olika perspektiv. När det är dags för betygsättning är det elevens helhets-kunnande i musik som ska betygsättas, inte summan av de olika aspekterna. Datorspelet Singstar är ett tydligt exempel på summerande betygsättning som inte tar hänsyn till helheten. Spelet mäter med vilken säkerhet man följer rytm och tonhöjd vid (gemensam) sång och har objektiva kriterier för hur detta ska mätas. Den som sjunger hela låten på en enda vokal, undviker tolkning och klipper av tonerna exakt är en säker segrare. Singstar mäter två aspekter och tar inte hänsyn till något annat. Så ska inte kunskapskraven användas. Kunskapskraven i musik nämner ett tjugotal aspekter som ska beaktas vid betygsättning, men naturligtvis fångar inte heller dessa musiken och musikämnet i dess helhet. Helheten är större än delarna och delarna får sitt värde i relation till helheten. Vid betygsättning måste eleverna visserligen uppfylla alla aspekter av respektive kunskapskrav för att få betyget E, C eller A, men du ska bedöma aspekterna i relation till musikämnets syfte och mål och i ljuset av hela det musikaliska kunnande som eleverna visat prov på.

I det pedagogiska arbetet kan det vara motiverat att behandla enskilda aspekter som fristående delar. När du med ord ”pekar” på det som eleverna behöver utveckla skärper de sin uppmärksamhet och berikar sitt musikaliska språk samtidigt som de får hjälp att utveckla sitt musikaliska hantverk. Väl använda blir kunskapskravens begrepp och värdeord verktyg för lärande och utveckling. Om du tar hjälp av detta bedömningsstöd och arbetar med kunskapskraven tillsammans med kollegor så ökar även möjligheterna till likvärdig betygsättning.

I detta material görs inga helhetsbedömningar av elevernas prestationer trots att du som musiklektör måste göra sådana både i arbetsprocessen och vid betygsättning. Det har flera orsaker. En helhetsbedömning förutsätter att eleven visat sitt kunnande i olika musikaliska sammanhang. En sammanfattande betygsättning av elevernas prestationer vore därför inte rättvist gentemot de elever som så vänligt ställt sitt musicerande och musikskapande till förfogande i detta bedömningsstöd. Bedömningsstödet är just ett stöd, inte en mall för hur elevens prestationer ska betygsättas. Stödets syfte är dels att ge vägledning om hur kunskapskravens aspekter bör förstås och bedömas, dels att hjälpa dig som lärare att utveckla din förmåga att samtala om musicerande och musikskapande. Vid helhetsbedömningar måste du sedan alltid använda ditt eget professionella omdöme.

Om subjektiva bedömningar

Lärare är individer och bedömer utifrån sina egna kvalitetsuppfattningar. Om du gör samma bedömningar som de flesta andra inom din yrkeskår så har ni en gemensam professionell tänkstil och kan sätta rättvisande och likvärdiga betyg. Om du däremot gör privata subjektiva bedömningar som inte är förankrade i lärarkår och kursplan så är likvärdigheten i fara. Det är ingen lösning att försöka koppla bort sina musikaliska kvalitetsuppfattningar, för då riskerar undervisningen och ämnet att förlora både mening och innehåll. Som lärare ska du använda ditt musikaliska omdöme, men du ska göra det på ett professionellt sätt. Det krävs ett långsiktigt samarbete mellan kollegor för att bli klar över vilka kvalitetsuppfattningar som är och bör vara gemensamma och vilka som är privata och som därför inte får påverka betygsättningen. På kort sikt ger bedömningsstödet hjälp, bland annat genom att det låter dig ta del av 26 musiklärares omdömen och ger konkreta exempel på hur begrepp och värdeord bör tolkas.

Kunskapskrav, prestationer och kvalitetsuppfattningar i samspel

Bedömning och betygsättning har tre utgångspunkter: kursplanen och dess kunskapskrav, elevens prestationer och du själv i egenskap av professionell musiklärare. Genom att växla mellan dessa tre utgångspunkter kan du utveckla din förmåga att bedöma och sätta betyg. När du utgår från kunskapskraven och bedömer elevens musicerande tolkar du kunskapskraven, kopplar dem till konkret musicerande och laddar dem på så sätt med musikalisk mening. När du börjar med att beskriva *enskilda elevens prestationer* skärper du din uppmärksamhet och utvecklar din förmåga att förmedla omdömen till elever på ett konstruktivt sätt. När du värderar och bedömer elevens arbete säger du inte bara något om deras prestationer utan du visar samtidigt upp dina *subjektiva musikaliska kvalitetsuppfattningar*. Med kvalitetsuppfattningar menas din mer eller mindre reflekterade känsla för vad som är bättre och sämre inom musikens värld. Dina kvalitetsuppfattningar visar sig i ditt sätt att musicera och i ditt sätt att bedöma andras musicerande. De påverkar bland annat vad du uppmärksammar och vad du inte lägger märke till i dina elevens musicerande. Därför är det viktigt att granska de kvalitetsuppfattningar som ligger bakom varje bedömning. Är de i linje med kursplan och kunskapskrav? Stämmer de med hur andra musiklärare tycker och gör? Är dina kvalitetsuppfattningar professionella? Med hjälp av sådana frågor kan du granska, förtydliga och kanske förändra dina kvalitetsuppfattningar. Det ökar dina möjligheter att ge alla elever en likvärdig undervisning och betygsättning.

Att bedöma enskilda elevens prestationer i grupprocesser

Mycket musicerande sker i grupp och musikämnet har en liten tidstilldelning. Därför är musik ett skolämne där det är svårt att göra en tillförlitlig bedömning av vad eleverna kan. Om varje elev ska få möjlighet att visa och utveckla sitt musikaliska kunnande krävs hög metodisk kompetens, fantasi och uppfinningsförmåga av dig som lärare. Det duger till exempel inte att gissa sig till att alla elever följer rytm och tonhöjd vid unison sång utifrån att helheten låter bra, eller att bedöma elevens ensemblespel utifrån hur helheten låter.

Sex av de åtta elevarbeten som behandlas i detta material består av ”musikaliska grupparbeten”: fyra ensembler och två kompositioner. Elevernas möjligheter att prestera påverkas av hur gruppen är sammansatt och hur den fungerar. Därför är det viktigt att läraren ger återkoppling på gruppens arbetssätt, men tonvikten måste ligga på elevens individuella prestation och hur den påverkar helheten. Om du för en dialog med eleverna om vars och ens del i musikskapandet får du inblickar i deras arbete och skaffar dig betygsunderlag

---

samtidigt som eleverna får insikter i hur kunskapskraven kan tolkas i praktiskt musicerande. Det hjälper dem att ta allt större ansvar för sitt eget lärande.

I ensemblefilmerna kan du både se och höra enskilda elevers prestationer. I de två gruppkompositionerna är det däremot mycket svårare att avgöra vem som gör vad. Därför bör dessa kompositioner bedömas som om de vore skapade av en enda elev. Fokus ligger på elevernas konkreta samspel och på kompositionernas utveckling och klingande material.

5. Att utveckla förmågan att ge preciserad återkoppling

Bedömning och återkoppling är två sidor av samma mynt. Om du ändrar din undervisning efter att ha bedömt hur förra lektionen gick så ger du *dig själv* återkoppling. Om du hjälper en elev att hitta en bättre fingringsättning så är det *eleven* som får återkopplingen. Oftast är syftet med återkopplingen att hjälpa eleven att lära sig. Då talar man ibland om *bedömning för lärande* eller *formativ bedömning*. Bedömningsstödet ger dig hjälp att beskriva och värdera elevers musicerande och musikskapande. Det sker genom att du gör egna bedömningar och får återkoppling på dessa, antingen genom bedömningsstödet eller genom att du sambedömer med kollegor. Skolinspektionen (Rapport 2011:5) framhåller att skollära har ansvar för att musiklärare ska kunna samarbeta med kollegor. Även Skolverket hävdar vikten av samverkan inom ämnet, vilket detta material är ett exempel på. I Skolverkets Allmänna råd för planering och genomförande av undervisningen nämns dessutom att inte bara rektorer utan även skolanordnarna, det vill säga skolans ägare, har ett ansvar att ”skolorna kontinuerligt arbetar för att bedömningen och betygsättningen ska vara likvärdig mellan skolorna” (s. 23). I detta avsnitt presenteras några förslag som kan underlätta bedömningssamtal både med kollegor och med elever.

Att våga visa både vad man kan och inte kan

För musklärare (liksom för många ungdomar) kan det musikaliska kunnandet vara en viktig del av identiteten och självkänslan. Detta ger en trygghet i musicerande men kan också skapa sårbarhet. När en kollega säger att basistens och trummisens samspel inte fungerar kan det vara lättare att hålla med än att avslöja att du inte märkte detta. Ingen kan dock höra allt och alla lyssnar utifrån sitt eget perspektiv. Den som är driven basist lyssnar på ett annat sätt än den som har sång som sitt första instrument. Se varje yttrande som en del i ett gemensamt tankearbete. Syftet med bedömningssamtal är att deltagarna ska lära av och med varandra och efterhand utveckla en gemensam tänkstil och gemensamma professionella kvalitetsuppfattningar. Detta gäller både vid kollegial bedömning och när du ger återkoppling till elever. Det är viktigt, inte minst för elever, att våga ta risker och inte känna att identitet och kompetensen står på spel i varje ton eller varje yttrande.

Samtal och samarbete: den svåra vägen till ett professionellt språk

Samtalet är en nyckelfaktor både i klassrumssituationen och i ett kollegialt utvecklingsarbete. Därför måste lärare ha en god förståelse för samtalets dynamik. Genom samtal skapar vi både relationer och gemensam förståelse. När du håller med visar du både sympati och gemenskap. Risken med att hålla med är dock att du aldrig får reda på vad den andre menar. Om en kollega säger ”Vilket fint musikaliskt uttryck han hade!” och du svarar ”Ja” så missar du chansen att förstå vad kollegan menade med *fint uttryck* och kollegan får aldrig veta vad du menade med ditt ”ja”. En dialogisk grundprincip är att det krävs minst tre yttranden eller handlingar för att skapa gemensam mening och ”ja” räknas inte som ett yttrande eftersom det är så mångtydigt. Om du i stället frågar ”på vilket sätt fint, menar du?” eller

”Vad uttryckte han, tycker du?” har du skapat möjlighet till tre yttranden och en gemensam förståelse. Hans svar och det fortsatta samtalet kan leda till att ni närmar er en gemensam förståelse av *musikaliskt uttryck* och samtidigt lär er något nytt om den andres perspektiv.

Till skillnad från socialt prat där relationsskapandet är viktigast bör det professionella bedömningssamtalet till stor del handla om att ta reda på vad de andra deltagarna faktiskt bedömer och hur de bedömer det. Då gäller det att ställa följdfrågor och säga emot när det behövs. Vad menar du med ”tajming” i just detta fall? Varför är tajmingen i just detta spel inte ”god” utan snarare ”relativt god”? I ett lyckat sådant arbete skärps allas uppmärksamhet och ni kan bearbeta och ompröva era kvalitetsuppfattningar. Då närmar ni er den gemensamma bedömningskultur som är en förutsättning för likvärdig betygsättning.

Eleverna ska enligt läroplanen *utveckla förmågan att själv bedöma sina resultat*. Det betyder att också eleverna måste utveckla förmågan att samtala om musikens aspekter och kvaliteter. Den processen underlättas om du skapar arbetsformer där bedömning och återkoppling ingår som en integrerad del och där eleverna görs medvetna om den potentiella motsättningen mellan språkets två funktioner: att bygga relation och förmedla information.

Vardagsspråk och professionellt ämnesspråk

En gemensam förståelse förutsätter gemensamma eller liknande erfarenheter. Den som aldrig spelat eller dansat polska kan inte veta vad tajming innebär i den genren. Det är erfarenheterna som ger begreppen mening. Under nio års skolgång får eleverna del av musikundervisningens erfarenheter och begrepp. Många av dessa begrepp tillhör vardagsspråket, men vissa uttryck är så ämnesspecifika att de inte förstås av alla; de är *esoteriska*. Det kan handla om vardagliga ord som får en särskild betydelse i musikens värld, som till exempel *tajming* och *dominant*. Det kan också vara ord som inte finns i andra ämnen, till exempel *subdominant*. Esoteriska begrepp förstår man först när man blivit ”invigd” i ett kunskapsområde och tagit del av dess tänkstil.

Du som lärare förväntas kunna förklara kunskapskrav och ämnesinnehåll på ett sådant sätt att föräldrar och elever förstår vad eleverna ska lära sig. Samtidigt ska du föra in eleverna i ämnet genom att ge dem meningsfulla erfarenheter och kunskaper. Det innebär att det inte alltid är möjligt att i förväg förklara kursens innehåll på ett begripligt sätt. Ibland räcker inte vardagsspråket till och då måste du introducera väl valda esoteriska begrepp som redskap för beskrivning, bedömning och lärande.

Sammanfattande tips och råd för professionella bedömningssamtal

Utverka återkommande tillfällen för musiklektörer från olika skolor att träffas och bedöma konkreta elevarbeten. Du har Skolinspektionens och Skolverkets stöd!

- Utgå ifrån att missförstånd är vanligare än samförstånd och att det därför krävs mycket dialogiskt arbete för att verkligen förstå varandra. Det krävs minst tre steg, tre yttranden, för att veta om man talar om samma sak.
- Var medveten om att vår vilja till samförstånd försvårar gemensamt meningsskapande: säg emot och ifrågasätt.
- Se dina egna yttranden som preliminära förslag snarare än som ett uttryck för ditt kunnande, din personlighet och din ståndpunkt.
- Motarbeta aktivt traditionen att säga hur elever är – tala i stället om vad de gör. En noggrann beskrivning ger vägar till utveckling och lärande.

-
- Erövra styrdokumentens begreppsapparat genom att använda den för att utförligt beskriva och bedöma elevers musicerande och musikskapande. Då laddar du kunskapskravens begrepp med musikalisk mening.
  - Ge eleverna återkoppling på deras musicerande i form av diskuterande dialoger. Det är då som du och eleverna skapar gemensamma erfarenheter och en gemensam begreppsvärld. Använd bara esoteriska begrepp när de kan kopplas till en konkret musikalisk erfarenhet.